

ELOKUVA SVENGIN AIKAKAUDELLA

Robert Murphy: Sixties British Cinema. British Film Institute, London 1992. 354 s.

Brittielokuvaa on viime vuosien aikana ruodittu useissakin tutkimuksissa. John Fell julkaisi vuonna 1986 teoksen *Sex, Class and Realism*, joka keskittyi vuosien 1956-63 ns. sosiaaliseen ongelmaelokuvaan (social problem film). Marcia Landy taas analysoi brittielokuvan lajityyppejä vuonna 1991 ilmestyneessä kirjassaan *British Genres. Cinema and Society, 1930-1960* (Princeton University Press), joka on samalla sekä tutkimus brittiläisen elokuvan historiasta että genre-teorian uudelleenarviointi ja kritiikki. Alan tuorein julkaisu on BFI:n vuonna 1992 julkisuuteen päästämä *Sixties British Cinema*, joka on Screenin ja Sight and Soundin palstoilta tutun Robert Murphyn käsialaa.

Brittein saarten elokuvatuotantoon tuntuu aina liittyneen voimakas identiteetin ongelma. Miten elokuvat voisivat perustella ominaislaatunsa ja olemassaolonsa amerikkalaisen maahantuonnin paineissa? Michael Kordan muistelmateoksesta *Lumottua elämää* (suom. 1982) käy hyvin ilmi myös ongelman toinen puoli - eli miten merkittävä taloudellinen ongelma Atlantin takaisen massatuotannon paine on ollut. Koska Yhdysvallat ja Iso-Britannia kuuluvat samaan kielialueeseen, elokuvien katselulle ei ole ollut minkäänlaisia esteitä. Vuosittain Hollywoodiin virrannut puntamäärä on ollut erittäin suuri. Eipä siis ihme, että kansallisen elokuvatuotannon aikaansaamisessa on ollut ongelmia. Tilanne on olennaisesti toisenlainen kuin Suomen kaltaisella pienellä kielialueella, jossa kotikielisen elokuvan asema on ollut helposti perusteltavissa.

Brittiläiset elokuvatuottajat yrittivät pysäyttää puntavirran kahdella tavalla, yrittämällä tuottaa mahdollisimman amerikkalaistyyppistä studioelokuva, joka kilpailisi samoilla markkinoilla Hollywoodin tuotteiden kanssa sekä yrittämällä keskittyä siihen, mikä koettiin erityisesti brittiläiseksi, kansalliseksi. Edellisen strategian piirissä toimi esimerkiksi Alexander Korda, joka London Films -yhtiönsä kautta yritti avata tien kansainvälisille markkinoille. Jälkimmäistä strategiaa voisi edustaa mm. 50-lopun ja 60-luvun alun free cinema tai sosiaalinen ongelmaelokuva, joka etsi yhteisöllistä merkitystään tuomalla kankaalle ympäröivän yhteiskunnan kipeitä kysymyksiä.

Robert Murphy on ottanut tutkimuksensa kohteeksi 60-luvun, aikakauden, jolloin kansallisen

elokuvatuotannon molemmat strategiat olivat ahkerassa käytössä. Murphyn lähtökohta on selkeän ytimekäs: "British films of the 1960s are undervalued." Perinteisestihän elokuvan esteettisessä historiassa 'englantilainen' elokuva on ollut olemassa vain 30-luvun dokumentarismina, 50-luvun Ealing-komediana ja 50-60-lukujen taitteen free cinemana. Taidehistoriointi ei ole antanut tilaa 60-luvun sekalta vaikuttavalle tuotannolle, jossa usein menttiin hyvän maun tuolle puolen. Vuosikymmenen aikana Brittein saarilla tuotettiin yli 400 elokuvaa, joista useimmat olivat halvalla tehtyjä B-elokuvia, kauhua, jännitystä, komediaa... Ensimmäisenä elokuvatutkijana Robert Murphy on seulonut koko tämän materiaalin. Työ on kestänyt useita vuosia, ja tulokset ovat nyt luettavissa.

Vaikka Murphyn lähtökohtana onkin toteamus 60-luvun elokuvien kokemasta aliarvostuksesta, hän ei pyri - omien sanojensa mukaan - palauttamaan niille kunniaa (jota niillä ei ole koskaan edes ollut). Hän ei myöskään pyri tekemään 'löytöjä' eli pelastamaan massasta muutamia mestariteoksia. Mestari-teosperinne, jota Ben Brewster vuonna 1981 kutsui nimellä "100 best films approach", ei saa Murphysä tukijakseen. Murphy on yrittänyt kirjoittaa lähinnä kokonaishahmotuksen unohdetun vuosikymmenen elokuvasta ja kutsunut teostaan "oppaaksi", joka pyrkii paljastamaan myös elokuvatuotannon ja -estetiikan sosiaaliset ja taloudelliset ehdot.

Murphy käsittelee kirjassaan paitsi 60-luvun brittielokuvan lajityyppejä (ongelmaelokuva, kauhu, rikoselokuva, komedia) myös 60-luvun elokuvakritiikkiä ja ylipäättään käytyä elokuvakeskustelua (luku 3). Tämä käsittely olisi mielestäni voinut olla perusteellisempaa. Nyt 12 sivun mittainen katsaus jää vain jonkinlaiseksi lähtökohdaksi itse elokuvien tarkastelulle. Kaiken lisäksi pääpaino on aivan 60-luvun alkuvuosissa - ja vielä elokuvalehdistössä (*Films and Filming, Sight and Sound, Film*). Vaikka kritiikki aina edustaakin vain kapeaa ja yhteiskunnalliselta merkitykseltään rajattua näkökulmaa elokuvan reseptioon, se olisi kuitenkin tarjonnut edes lähtökohtia yritykselle ymmärtää, millaista dialogia 60-luvun brittielokuvat kävivät yhteisönsä kanssa. Pelkkä elokuvien katselu ei kerta kaikkiaan riitä historialliseen ymmärrykseen. Voisiko ilman kontekstualisointia edes ymmärtää, miksi 60-luvun elokuvat ovat olleet niin "aliarvostettuja"?

Kritiikin tapaan Murphy nostaa esille myös elokuvateollisuuden rakenteen (luku 5), mutta tälläkin kertaa käsittely on niukkaa. Perusteellisemman katsauksen kirjoittaja tarjoaa Swinging Londonin elokuvallisiin ilmenemismuotoihin (luvut 6 ja 7): tässä suhteessa Murphy onkin tuonut esille paljon uutta.

Kaiken kaikkiaan Robert Murphyn kirja tuntuu jotenkin puolitekoiselta: esipuheessa kirjoittaja julistautuu tuoreen elokuvahistoriallisen tarkastelutavan kannattajaksi, joka ei enää etsi mestariteoksia

ja 'tekijöitä', mutta käytännössä lopputulos on kuitenkin aivan muuta. *Sixties British Cinema* ei ole esitys brittelokuvan historiasta, vaan opas 60-luvulla tehtyihin elokuviin. Historiallisen lähdetutkimuksen sijasta kantavaksi voimaksi jää Murphyn katselualttius, elokuvaentusiasmi, joka paljastaa unohdetulta aikakaudelta monia katselemisen arvoisia teoksia... Valitettavasti brittiläisen identiteetin ongelma, 60-luvun populaarielokuvan paineet television varjossa, elokuvan sosiaalisessa arvostuksessa tapahtuneet muutokset ja monet muut mielenkiintoiset kysymykset jäävät ratkaisua vaille.

Hannu Salmi